

NR 48

Bladkantgnag av öronvivelar

Under senare år har bladkantgnag, framför allt på syren, *Syringa vulgaris* och liguster, *Ligustrum vulgare*, uppmärksammats av trädgårdsodlare. Det här är prydnadsbuskar som inte tidigare drabbats av den här typen av skador. Bladkantgnagen kan liknas vid klippta märken i bladkanterna och är typiska för öronvivelar, släktena *Otiorhynchus* och *Dodecastichus*.

Framför allt i de sydvästra delarna av Sverige har den här typen av skador blivit allt vanligare och det har konstaterats att nya öronvivelarter har etablerat sig i Sverige. Den främsta spridningsvägen för dessa djur är med människans hjälp, via en ökad handel med växter och ett ökat resande över världen. I Sveriges närområde finns flera fynd av nya öronvivelarter och vi kan förvänta oss att de sprider sig hit också.

Öronvivelarna, släktena *Otiorhynchus* och *Dodecastichus*, är små skalbaggar ca 4-12 mm långa beroende på art. De har ett karakteristiskt snyte och knäböjda antenner, fästade i en öronformad grop på ovansidan av snytet, därav namnet. Alla öronvivelar har sammanväxta täckvingar, vilket innebär att de saknar flygförmåga och endast kan ta sig fram genom att krypa långsamt på marken eller uppe i bladverket. De sprids till nya områden med människans hjälp, ofta med växtmaterial, gömda i jorden. Hos ett flertal av vivelarterna finns enbart honor och de förökar sig partenogenetiskt, d v s att äggen inte är befruktade utan kan kläckas till larver ändå. Varje hona lägger flera hundra ägg. Det innebär att endast ett djur behövs för att börja bygga upp en helt ny population.

Öronvivelarna har fyra stadier; ägg, larv, puppa och vuxen, ibland förekommer även ett förpuppstadium. Larverna är små, 2-12 mm långa beroende på art, ljusa med en mörk huvudkapsel och vissa arter har färgad borst. De är krumböjda och fotlösa, vilket gör att de har svårt att förflytta sig. Öronvivelarverna hittar man djupt ner i jorden där de är skyddade från fiender. De flesta arterna är nattaktiva och de vuxna vivelarna gömmer sig i jorden under dagtid, men kommer fram när det blivit helt mörkt ute då de kryper upp på växterna för att äta.

De vuxna öronvivelarnas föda är blad, knoppar, bark och unga skott medan larverna livnär sig på växternas rötter. Öronvivelarna är oftast inte specialiserade på ett visst växtslag utan de är pga av sin avsaknad av flygförmåga hänvisade till att leva och äta där det finns föda. I trädgårdar kan flera olika sorters prydnadsväxter angripas i närheten av varandra, såsom kornell *Cornus* och hortensia *Hydrangea* även om många av de nya arterna verkar föredra syren och liguster.

I Sverige finns flera inhemska arter av öronvivelar *Otiorhynchus* och *Dodecastichus*, vilka är kända skadegörare på olika ört- och vedartade trädgårdsväxter. Två nya

Bladgnag av öronvivel på syrenblad.

arter har nu etablerat sig, *Otiorhynchus smreczynskii* och *Dodecastichus inflatus*.

Bladkantgnag är typiska spår efter öronvivelar och ser olika ut beroende på vivelart och växtstruktur. Gnammärkena kan vara kantiga eller rundade och ibland formade som en liten krok. Ofta blir gnagen finare i ett tunt blad. Vid stora angrepp påverkas inte bara utseendet på växten utan även växtens kondition, men det är inte troligt att växten dör av bladkant gnagen. Det största problemet är de skador larverna orsakar på rötterna, vilket leder till kraftigt nedsatta plantor och därmed en större mottaglighet för andra växtskadegörare. Tillsammans orsakar till slut dessa skador växtens död.

Vad kan vi då göra åt problemet?

De viktigaste åtgärderna är att förebygga genom att bli noggrannare vid införskaffning av nya växter, oavsett om vi köper dem eller byter med någon. Att kontrollera rot-systemet, samt att spola av jorden kring rötterna är det effektivaste sättet att minska spridningen av dessa skadegörare. Viktigt är också att ge våra växter optimala förhållanden så att de bättre kan klara av mindre angrepp.

Om man har försäkrat sig om att det är öronvivelar man har att göra med, kan de jordlevande larverna bekämpas med hjälp av insektsparasitära nematoder. Nematoderna vattnas ut då unga larver finns i jorden, vilket innebär under sommarmånaderna. Temperaturen måste vara över 14°C och behandlingen ska inte ske i solljus, då nematoderna är känsliga för UV-strålning. Bekämpning med nematoder

De största skadorna orsakar öronvivelns larver som angriper växternas rötter.

är inte så beprövat på friland för vedartade prydnadsväxter men används i plantskolornas krukodlingar med bra resultat. Om angreppen uppmärksammas på ett tidigt stadium kan man prova med insamling eller fångstfällor för vuxna öronvivelarna. Insamling måste göras nattetid, då öronvivelarna är aktiva, genom att breda ut ett lakan under buskarna och skaka ner vivelarna från bladverket. Fällorna kan vara burkar, vilka grävs ner i jorden med kanten vid ytan så att vivelarna ramlar ner i dem då de kryper över jordytan. Vivelarna kan sedan oskadliggöras genom att man lägger dem i sprit.

Genom att öka medvetenheten och kunskapen om öronvivelarna kan vi minska deras spridning, men det är svårt att stoppa dem helt. Vi kommer med all säkerhet att få in fler arter i Sverige.